

15. Parsons T. The Structure of Social Action. – McGraw Hill, 1937.
16. Rapoport A. Mathematical Aspects of General Systems Theory // General Systems. 1960. – Vol. XI. – P. 3-11.
17. Rapoport A. Uses and Limitations of Mathematical Models in Social Sciences // Symposium on Sociological Theory / L. Gross (Ed.). Evanston: Row, Paterson, 1959. – P. 348-372.
18. Simon H.A. The architecture of complexity // General Systems. – 1965. – Vol. X. – P. 63-76.
19. Sorokin P.A. Contemporary Sociological Theories. 1st ed. – 1928; 2nd ed. – New York: Harper Torchbooks, 1964.
20. Sorokin P.A. Sociological Theories of Today. New York; London: Harper and How. 1966.
21. Wolfe H.B. Systems Analysis and Urban Planning – the San Francisco Housing Simulation Model // Transactions of the New York Academy of Sciences. – 1967. – Ser. II. – Vol. 29. – № 8. – P. 1043-1049.

Злакоман І.М., НУ "ОЮА"

ОСОБЛИВОСТІ УГОД ПРО СПІЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ ПРОДУКЦІЇ ЯК ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

В настоящей статье рассмотрены международные соглашения о разделе продукции как форма осуществления иностранного инвестирования. В том числе определены преимущества таких соглашений и перспективы использования этой формы инвестирования в Украине.

Article is devoted to international agreements about products separation as a form of foreign investment. Advantages that kind of international agreements and prospect of using this form of investing in Ukraine are defined.

Актуальність теми цього дослідження пов'язана з прагненням України створити сучасну розвинену та збалансовану економіку, що потребує залучення інвестиційного капіталу. У зв'язку з цим сприяння залученню іноземних інвестицій є перспективним завданням сучасного державотворення. Вектор розвитку незалежної Української держави передбачає створення найсприятливіших умов залучення інвестицій до різних секторів економіки України. Враховуючи особливості сучасної структури національної економіки України та територіальне положення України, останнім часом найбільший інтерес представляють інвестиції до енергетичного сектору економіки України. Саме від реформування цього сегменту економіки України сьогодні залежать перспективи розвитку України як сучасної

незалежної держави, тому що енергетична незалежність, зменшення обсягів використання імпортованих енергоносіїв, збільшення джерел їхнього постачання до України, впровадження енергозберігаючих технологій, збільшення видобутку власних енергоносіїв, ефективне використання природних ресурсів України – є пріоритетними завданнями, які необхідно вирішити Україні.

Метою цього дослідження є визначення особливостей міжнародних угод про розподіл продукції як однієї з форм залучення іноземного інвестування, виявлення її переваг та перспектив для використання для реалізації інвестиційних проектів в Україні.

Об'єктом дослідження є правові відносини, які виникають у процесі залучення іноземного інвестування.

Предметом дослідження є існуючі правові норми та існуюча практика інвестиційних процесів, які визначають умови залучення іноземного капіталу.

Залучення іноземних інвестицій надає для економіки держави суттєві переваги: інвестиції надають країні можливість швидкої модернізації промислової бази та збільшення її промислового потенціалу. У зв'язку із швидким розвитком сучасного ринку, як зазначає Е. О. Касаєв, такі поняття, як іноземні інвестиції, інвестиційний режим, інвестиційний клімат, набувають пріоритетне значення [1].

Правові засади регулювання умов залучення іноземних інвестицій до економіки держави досліджувались рядом вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких: Р. Б. Шишка, В. Ж. Аренс, А. Н. Вилегжанін, К. М. Белікова, Д. Джонсон, В. Н. Лисиця, І. З. Фархутдінов, Е. О. Касаєв та інші.

За систематизацією, яку наводить Р. Б. Шишка, в Україні здійснення іноземного інвестування може здійснюватись у наступних формах:

- участь у господарських організаціях, що створюються спільно з вітчизняними юридичними та фізичними особами, або придбання частки у діючих підприємствах;

- створення підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам, філій або інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб, або придбання у власність існуючих підприємств повністю;

- придбання не забороненого законами України нерухомого або рухомого майна, у тому числі: дома, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об'єкти власності шляхом прямого отримання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

– придбання самостійно або за участю українських юридичних та фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

– придбання інших майнових прав;

– господарська діяльність на підставі угод про розподіл продукції.

Також іноземні інвестиції можуть здійснюватись у інших формах, яки не заборонені законами України, у тому числі без утворення юридичної особи на підставі договорів про спільну діяльність з суб'єктами господарської діяльності України.

Іноземні інвестиції також можуть здійснюватись на підставі концесійних договорів, договорів (контрактів) про виробничу кооперацію, у вигляді спільного виробництва та інших видів спільної інвестиційної діяльності [2].

Одним з найбільш ефективних засобів залучення інвестиційного капіталу до розвитку енергетичного сектору економіки є укладення угод (контрактів) про спільний розподіл продукції. Активно використовують практику укладення подібних договорів Саудівська Аравія, ОАЕ, Російська Федерація, Азербайджан, Лівія та ін.. Відповідно, певні перспективи має використання цієї форми залучення іноземних інвесторів до розвитку інвестиційних проектів у енергетичній сфері і для України.

Слід звернути увагу, що у сучасній практиці розвитку інвестиційних проектів в Україні ця форма здійснення інвестування не знайшла достатнього поширення, незважаючи на її суттєві переваги у порівнянні з іншими формами іноземного інвестування, наприклад з прямими («портфельними») іноземними інвестиціями у корпоративні права підприємств – резидентів України, створених за участю іноземного інвестора. У значній мірі це пов'язано з тим, що в законодавстві України саме ця форма здійснення іноземного інвестування спочатку набула найбільшу ступінь формалізації, та отримала державні пільги та гарантії.

У період становлення законодавства незалежної України щодо регулювання зовнішнього інвестування, з метою активізації процесу залучення зовнішніх інвестицій Верховна Рада України у 1992 – 1993 р.р., прийняла ряд важливих законодавчих актів, які обумовили значне збільшення обсягів надходження іноземних інвестицій до економіки України в першій половині 90-х р.р., зокрема Закони України «Про іноземні інвестиції» 1992 р. [3], «Про державну програму заохочення іноземних інвестицій» 1993 р.[4] та Декрет Кабінету Міністрів України «Про режим іноземного інвестування» 1993 р.[5]. Їх прийняття

справило позитивний вплив на економіку країни в цілому, тому що вони встановили преференційний режим для іноземних інвестицій та надали право підприємствам з іноземними інвестиціями на отримання податкових пільг (так звані «податкові канікули») у випадку здійснення іноземної інвестиції у певному, визначеному законодавством, розмірі. Зазначені податкові пільги, насамперед, стосувались звільнення від сплати податку на прибуток упродовж певного, визначеного законодавчими актами, часу.

У цієї статті пропонується розглянути питання стосовно перспектив використання моделі реалізації інвестиційних проектів в Україні через укладення міжнародних угод про спільний розподіл продукції. З цією метою слід розглянути особливості цієї форми реалізації інвестиційних проектів у енергетичній сфері, її перспектив для України та переваг з боку удосконалення засад законодавчого регулювання умов здійснення іноземного інвестування в Україні.

Практика укладення угод про спільний розподіл продукції у таких країнах як Російська Федерація та Лівія надає можливість визначити ключові елементи таких угод:

У інвестиційних проектах, що реалізуються на підставі угод про розподіл продукції, державу представляє профільне державне підприємство, яке здійснює діяльність у галузі розробки природних ресурсів. Наприклад: ВАТ «ГАЗПРОМ» у Росії, Лівійська Нафтова Національна Компанія у Лівії, Державна нафтова компанія Азербайджанської республіки у Азербайджані, ВАТ «НАФТОГАЗ» в Україні, що забезпечує належний механізм державного контролю за реалізацією інвестиційного проекту. Також участь держави у реалізації інвестиційного проекту через відповідне державне підприємство надає відповідний

Реалізація таких проектів передбачає, що право власності та видобутку природних ресурсів за проектом залишається за відповідною державною установою, а інвестор отримує лише частку у ресурсі, який видобувається, що забезпечує захист економічних інтересів держави.

Інвестиційні витрати по реалізації проекту (на розвідку запасів, придбання та встановлення обладнання для видобування) несе інвестор, але право власності на розвідані запаси природних ресурсів виникає у державній компанії – учасника проекту, у той час як у інвестору надається лише право отримати частку в ресурсі, що буде видобуватися, що встановлює вигідну форму розрахунків з інвестором, що має забезпечити захист майнових інтересів держави.

Угоди про розподіл продукції мають чіткий термін дії, що надає можливість регулювання обсягу ресурсів, які буде отримано інвестором у якості розрахунків за участь у реалізації проекту, при тому, що держава залишає можливість пролонгації терміну дії цієї Угоди.

Порушення умов реалізації Угоди про розподіл продукції передбачає відповідальність сторін за таке порушення, у тому числі порядок та умови відшкодування шкоди, яка може бути заподіяна інтересам держави або іноземного інвестора, що закріплює гарантії захисту прав та інтересів учасників інвестиційного проекту.

Угоди про розподіл продукції надають можливість використання гнучкого підходу до порядку врегулювання спорів, що можуть виникати у ході їхнього виконання. Завдяки тому, що такі угоди не передбачають створення спільного підприємства – резидента України, а угоди мають міжнародний характер, тому що передбачають участь іноземного підприємства – інвестора, порядок врегулювання такого інвестиційного спору встановлюється у відповідному арбітражному застереженні, яке має бути обов’язковою частиною відповідних угод. Таким чином Сторони угоди мають можливість чітко вирішити орган, що буде розглядати спір, право, яке буде використане для такого розгляду, процедуру арбітражу, та забезпечити визнання учасниками спору рішення арбітражу.

Саме можливість використання цієї форми врегулювання інвестиційних спорів, що виникають з умов виконання угод про розподіл продукції однією з найбільших переваг цієї форми реалізації інвестиційних проектів. Враховуючи недоліки діючого законодавства України, постійні нарікання про відсутність належних механізмів захисту прав інвесторів у національному законодавстві України, довго тривалістю розгляду інвестиційних спорів у системі національних судів України, можливість врегулювання спорів щодо умов реалізації інвестиційних проектів на підставі угод про розподіл продукцією є надійною альтернативною гарантією захисту прав іноземних інвесторів.

У порівнянні з судовим розглядом інвестиційного спору за законодавством конкретної країни, розгляд міжнародних інвестиційних спорів у арбітражному порядку має цілий ряд переваг, які неодноразово підкреслювалися як в зарубіжній, так і у вітчизняній юридичній літературі. По-перше, використовуючи арбітражну процедуру розгляду спору, сторони міжнародного комерційного контракту можуть довірити її вирішення арбітрам, які будуть вибрані ними самими. Оскільки сторони знаходяться в різних державах, законодавство яких виходить з різних правових концепцій, та ґрунтується на різних традиціях і

культури, вони зазвичай не схильні звертатися до національних судів, хоча в більшості держав спеціальні комерційні суди функціонують добре і ефективно справляють правосуддя. По-друге, сторони віддають перевагу завершеності, а не педантичній юридичній чіткості. Арбітражне рішення є, принаймні в принципі, остаточним, судова ж справа може бути передана в апеляційну інстанцію, а потім оскаржена до Верховного Суду, і до того, як у справі буде винесено остаточну ухвалу, може пройти дуже багато часу. По-третє, арбітраж проходить за закритими дверима, а не у відкритому судовому засіданні, що при певних обставинах стає очевидною перевагою, тому що забезпечує захист комерційної інформації та оперативність процесу [6].

Висновки: У цьому дослідженні висловлюється узагальнена позиція щодо однієї з перспективних форм залучення іноземного інвестування для розвитку економіки України. Беручи до уваги наведені суто правові переваги вказаної форми здійснення іноземного інвестування у сфері видобутку природних ресурсів в Україні, а також необхідність врахування необхідності збільшення енергетичної незалежності України, що потребує залучення значних обсягів іноземного інвестування, можливо зробити висновок про значні перспективи для залучення іноземних інвесторів для розвитку енергетичних проєктів в Україні саме через укладення угод про розподіл продукції. Найбільш пріоритетними у цьому напрямку є реалізація проєктів з видобутку нафти та газу на Чорноморському шельфі, видобуток сланцевого газу, розвиток інвестиційних проєктів у напрямку виробництва біопалива тощо.

З цією метою запропоновано звернути увагу на приклад інвестиційного спору, що виник з підстав порушення Україною умов укладеної угоди про розподіл продукції, з метою підтвердження актуальності теми та запобігання повторенню подібних порушень.

Цим зазначено, що тема дослідження не є суто теоретичною. Навпаки, вона має значне практичне значення. У контексті розгляду питання про використання міжнародних угод про розподіл продукції з метою залучення іноземного інвестування у економіку України є дуже актуальною ситуація, яка склалася з інвестиційним спором щодо міжнародної угоди України Vanco Prykerchenska. У грудні 2005 р. Україна оголосила конкурс на право укладення угоди про розділ продукції (УРП), видобуток якої буде вестися на шельфі Чорного моря в межах Прикерченської нафтогазоносної ділянки. Переможцем конкурсу у квітні 2006 р. була визнана компанія Vanco International, стовідсоткова дочірня компанія Vanco Energy Company (США). Процес

узгодження проекту УРП тривав більш року, та Уряд у жовтні 2007 р. схвалив проект УРП, яку було підписано 19 жовтня. Потім Vanco International переуступила права по УРП на користь компанії Vanco Prykerchenska, якій 5 грудня 2007 р. було видано ліцензію на геологічне вивчення, дослідно-промисловий і промисловий видобуток нафти, газу й газоконденсату в межах Прикерченської ділянки.

Після зміни уряду наданий спецдозвіл було анульовано у квітні 2008 р. У свою чергу, Vanco звернулася в міжнародний арбітраж.

Новий склад Кабінету міністрів, вибраний в 2010 р., з метою запобігання застосування до України штрафних санкцій відновив позасудові переговори з Vanco Prykerchenska [7]. Тобто ми маємо можливість проаналізувати можливості, які надає така форма інвестування та оцінити ефективність використання засобів захисту прав іноземного інвестора у міжнародному арбітражному процесі. Саме на прикладі цього інвестиційного проекту Україна має можливість продемонструвати свою позицію щодо надання гарантій іноземному інвестору та забезпечення належних умов для іноземного інвестування в економіку України.

Завдання правової науки при цьому полягає у забезпеченні прозорих та надійних механізмів регулювання умов реалізації інвестиційних проектів та забезпеченні захисту прав інвесторів на рівні, якого вимагають міжнародно-правові угоди України.

Література:

1. Касаев Є. О. Правове регулювання іноземних інвестицій в енергетичний сектор Лівійської економіки // Міжнародне право. – 2009. – № 2. – С. 175.
2. Шишка Р. Б. Інвестиційне право України: Навч. посібник. Вид. 2-ге доп. та випр. / Р. Б. Шишка. – Харків: Еспада, 2003. – С. 114-115.
3. Закон України "Про іноземні інвестиції" від 13 березня 1992 року № 2198-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 26. – ст. 357.
4. Закон України "Про Державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні" № 3744-ХІІ від 17.12.1993 // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 6. – ст.28.
5. Декрет Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" 20 травня 1993 року № 55-93 // Відомості Верховної Ради. – 1993. – № 28. – ст.302.
6. Шмиттгофф К. Экспорт: право и практика международной торговли. М., 1993. – С. 342.
7. Україна сподівається уникнути компенсації збитку Vanco [Електронний ресурс]: Інтернет видання OilNews, 08.12.2010 р. – Режим доступу: www.oilnews.com.ua/news/article7612.html